

**El concurs de
correcció
de textos (1929),
de Pompeu Fabra,
a *La Publicitat***

Estudi i edició

Daniel Casals i Martorell

El concurs de correcció de textos (1929),
de Pompeu Fabra, a *La Publicitat*

Estudi i edició

Daniel Casals i Martorell

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Pròleg

La modernitat de Pompeu Fabra

S'ha parlat sovint del caràcter innovador que Pompeu Fabra va projectar en tota la seva obra, segurament fruit de la gran preparació autodidacta que va adquirir. L'obra de Pompeu Fabra, però més específicament la seva proposta normativa, es va anar imposant clarament i progressivament en la comunitat catalanoparlant per la seva adequació, però també perquè es va valdre de mesures de difusió encertades, de manera que la seva empresa va aconseguir reeixir, com diu Josep Pla en el retrat que en fa en la sèrie *Homenots*, i encara avui reconeixem que la norma actual recolza en bona mesura en els principis i criteris que Fabra va establir.

Un bon exemple de difusió de la norma ortogràfica és el que mostra el treball de Daniel Casals que aquí presentem, *El concurs de correcció de textos (1929), de Pompeu Fabra a La Publicitat*. Aquest llibre descriu una de les iniciatives que Fabra va emprendre per propagar i difondre la normativa a través de la

premsa: el concurs lingüístic. Del contingut de l'estudi ens crida l'atenció com Fabra va intuir l'enorme funcionalitat que un concurs podia tenir, quan de planificació estratègica encara no se'n parlava. És sorprenent que, anys més tard, en comunitats que es proposaven de superar una situació de minorització de la llengua pròpia promovent-ne l'ús, com és el cas del Quebec, emprassin recursos que Pompeu Fabra ja havia fet servir cinquanta anys enrere: els concursos a través dels mitjans de comunicació. Resulta una bona estratègia inculcar en forma de joc l'aprenentatge de l'ortografia, una estratègia que requeria que el concursant llegís a fons una columna de contingut lingüístic d'un diari per poder participar després en un joc.

Sembla evident que Fabra era un home molt intuïtiu, com també un magnífic divulgador, i sabia que la implantació de la normativa requeria una difusió àmplia entre la població en general, que a poc a poc anés aconseguint consens social. I així ho va fer. Va recórrer a tots els recursos que li semblaven adequats per propagar la nova norma: concursos a la premsa, cursos per correspondència, programes lingüístics a la ràdio o manuals de difusió de la normativa. No sabia aleshores que la difusió era una de les etapes indispensables de la planificació estratègica que es va descriure més tard.

L'any 1983 Einar Haugen publicava el capítol «The Implementation of Corpus Planning: Theory and Practice» dins del llibre *Progress in Language Planning: International Perspectives*, editat per Juan Cobarrubias i Joshua Fishman, en què especificava les etapes que havia de seguir la implantació d'un mo-

del de llengua que es volgués generalitzar i esdevenir referent en una comunitat parlant: el punt de partida era una proposta de norma, de model a seguir; l'objectiu, implantar socialment aquest model sobre la base del consens i sempre amb el convenciment que s'assoliria la meta si s'explicitaven bé els criteris en què es basava el model i els beneficis que comportaria adoptar-lo. La propagació pedagògica era el vehicle necessari per a la implantació, i l'actuació sistemàtica estructurada en fases consecutives (selecció del model, en el cas de Fabra compositiva; elaboració tècnica de la norma o fixació de les formes a seguir en ortografia, ortoèpia, gramàtica i lèxic; difusió de la norma amb la vista posada en l'extensió del seu ús, i finalment la compleció en aquells aspectes importants que no poden deixar-se al marge, com són els llenguatges d'especialitat), l'estratègia a seguir. Així va actuar Fabra per implantar la nova norma.

Va ser aquesta estratègia, adaptada a la situació del català, la que es va fer servir també durant els últims anys de la dècada dels vuitanta i començaments dels noranta per elaborar els plans de normalització de la llengua catalana en organismes complexos com l'administració, les universitats i les empreses a través de la xarxa de serveis lingüístics, encara útils avui.

Daniel Casals, que publica des del 2007 treballs sobre la llengua catalana i els mitjans de comunicació, sol o en cooperació amb Neus Faura (2018) o Mar Massanell (2020), i que en la darrera etapa ha explorat a fons el gènere específic de la divulgació de temes lingüístics a través dels mitjans, és l'especialista català més important que tenim en aquest àmbit, i el

llibre que avui presentem, que és el resultat de l'estada de recerca de l'autor a l'Institut d'Estudis Catalans gràcies a l'acord amb la Universitat Autònoma de Barcelona, n'és una mostra més.

M. TERESA CABRÉ CASTELLVÍ
Presidenta de l'Institut d'Estudis Catalans

1

L'articulisme lingüístic en l'estandardització d'una llengua minoritzada: un cas

L'objecte d'estudi d'aquesta investigació és l'extensió social de coneixements lingüístics per mitjà de la premsa, i s'emmarca en la història social contemporània de la llengua catalana i, més concretament, en la difusió de la normativa lingüística. L'objectiu d'aquest estudi és l'anàlisi i l'edició del concurs de correcció ortogràfica i gramatical que va ocupar la primera part de «Pràctiques de gramàtica», la secció que Pompeu Fabra va elaborar i que el diari *La Publicitat* va publicar del 3 de febrer al 23 de juny de 1929.

El corpus d'estudi està constituït pels deu lliuraments que van ser inserits en l'espai lingüísticoperiodístic esmentat. Aquests textos conformen el concurs de correcció que es va publicar entre el 3 de febrer i el 7 d'abril de 1929, del qual dona notícia Murgades (2008: 91-93; 2018: 96) i que, fins ara, no havien rebut ni un estudi aprofundit ni l'edició corresponent. A les *Obres completes* de Pompeu Fabra no hi van ser aplegats per aquestes raons (OC, IX, 2013: 241):

Atès el caràcter de mer exercici escolar que revesteixen aquests materials, així com també el fet que les explicacions de Fabra acostumen a anar acompanyades de la menció nominal dels diferents concursants i de les qualificacions de què es fan respectivament mereixedors, se n'ha desestimat la inclusió en aquesta edició, essent-ne de tot el conjunt el text doble abans citat l'únic que s'edita.¹

Aquesta circumstància ens ofereix l'oportunitat d'estudiar i editar una desena d'escrits en què l'artífex de la normativització del català va posar la seva vocació didàctica al servei d'ensenyar a corregir textos aplicant-hi les regles que ell mateix havia transmès a les «Converses filològiques», publicades també al diari *La Publicitat*. El coneixement del contingut d'aquesta columna es va convertir en una condició necessària per participar al dit concurs, el qual va representar, per aquest motiu, un nivell més elevat de transmissió de normativa i va donar a conèixer persones capacitades per dedicar-se professionalment a la revisió de textos escrits. Els deu lliuraments d'aquesta competició, doncs, van servir a Pompeu Fabra per comprovar el nivell d'assoliment dels continguts inclosos a la secció esmentada i alhora van ser una expressió rellevant de l'extensió social de la llengua catalana i de l'articulisme lingüístic que justifica aquest volum.

Després d'aquella desena de textos en què es va articular el concurs de correcció, però, la secció «Pràctiques de gramàtica» va continuar, entre el 14 d'abril i el 23 de juny de 1929, amb set

1. Són els textos o32a i o32b, inclosos en el volum IX de les *Obres completes* de Pompeu Fabra (2013: 240-242).

articles més,² que sí que han estat editats i en què Pompeu Fabra difonia aspectes ortogràfics i gramaticals o aclaria conceptes lingüístics en una línia similar a la de les «Converses filològiques».

Durant aquell primer terç del segle xx, a mesura que s'anava promulgant el corpus normatiu fundacional de l'Institut d'Estudis Catalans s'imposava la necessitat de fer arribar les regles que contenia a la societat en general. Aquella transmissió es va vehicular per mitjà de manuals sobre llengua,³ cursos presencials o per correspondència, i seccions de contingut lingüístic que difonien la ràdio i, sobretot, la premsa escrita. Aquesta darrera via era la que aleshores n'exposava la varietat formal a un major nombre de persones.

Aquest tipus de textos de difusió de coneixements lingüístics és un dels objectes d'estudi del Grup de Recerca en Història de la Llengua Catalana de l'Època Contemporània, reconegut i finançat per l'AGAUR de la Generalitat de Catalunya durant el període comprès entre 2017 i 2021. Dirigit per Daniel Casals i Martorell, les investigacions d'aquest equip han permès de dur a terme estudis monogràfics sobre les seccions de llengua que

2. El text del 14 d'abril ha estat reproduït a Murgades (2008: 91-93) i tant aquest com el del dia 21 del mateix mes apareixen en el volum IX de les *Obres completes* de Pompeu Fabra (2013: 240-242, 032a i 032b, vegeu nota 1). Aquests dos articles tenen «valor de síntesi valorativa de la tal sèrie» (Murgades, 2018: 96). Els escrits que van sortir entre el 26 de maig i el 23 de juny de 1929 han estat aplegats en el volum VII, dedicat a les *Converses filològiques* (OC, VII, núm. 874-880, 2010: 890-897). També s'han inclòs en aquest darrer volum l'article del 16 de maig, que es va publicar sota el títol «Converses filològiques», i el del 30 de juny, inserit a la secció «Qüestions lingüístiques», de *La Publicitat*.

3. L'editorial Barcino, fundada per Josep Maria de Casacuberta l'any 1924, va publicar manuals de difusió de la normativa de l'Institut d'Estudis Catalans. Entre els títols que van veure la llum a les sèries «Col·lecció Popular Barcino» i «Manuals Escolars Barcino», s'hi compten *Ortografia catalana* (1925), *Les principals faltes de gramàtica. Manera d'evitar-les* (1925), *Diccionari ortogràfic abreujat* (1926) i *La conjugació de verbs en català* (1926), de Pompeu Fabra, a més d'obres d'altres autors, com Cèsar August Jordana, Artur Martorell i Emili Vallès.

els mitjans de comunicació han difós durant la història contemporània. Les bases d'aquesta línia de recerca i els seus principals resultats han estat exposats en l'article «La divulgació de la normativa als mitjans de comunicació com a línia de recerca», publicat en la revista *Estudis Romànics* (Casals / Massanell, 2023a: 273-285) i també a la «Presentació» del volum *Els mitjans escrits i audiovisuals com a formadors lingüístics* (Casals / Massanell, 2023b: 11-18).

A més d'articles i de capítols de llibre, aquesta línia d'investigació ha donat lloc a una trilogia, integrada per estudis monogràfics de diferents seccions de llengua difoses per mitjans de comunicació dels territoris de parla catalana. Són *L'extensió social de la normativa als mitjans de comunicació* (2018), *La premsa, la ràdio i la televisió com a agents difusors de coneixements lingüístics* (2020) i l'esmentat *Els mitjans escrits i audiovisuals com a formadors lingüístics* (2023).

Fruit d'aquests treballs s'ha pogut caracteritzar un gènere que hem volgut anomenar *articulisme sobre la llengua catalana*, que té com a objectiu la difusió de coneixements lingüístics adreçats a la societat i que es caracteritza per onze trets: 1) respon a un interès social perquè la llengua s'entén com un element de cohesió de la comunitat; 2) s'estén per mitjans de tots els territoris de parla catalana; 3) és present, d'una manera generalitzada, al segle xx i al començament del segle XXI; 4) és inclòs pels mitjans tradicionals i també pels digitals; 5) se centra, sobretot, en l'extensió social del codi normatiu, per bé que també es fa ressò de qüestions vinculades a l'estatus; 6) és obra d'autors de perfil divers, alguns fins i tot amb una trajectòria

especialitzada en aquest gènere; 7) es reuneix sovint en volums recopilatoris posteriors a la publicació als mitjans; 8) s'ha sabut adaptar a les xarxes socials; 9) s'insereix tant en mitjans d'abast general com de proximitat; 10) es presenta tant en formats informatius com d'entreteniment, i 11) s'ha publicat tant en mitjans que s'expressen en català com en mitjans que tenen altres llengües com a vehiculars (Casals / Massanell, 2023a i 2023b).

La manifestació més coneguda i aquella que és pionera en el gènere que ens ocupa és la secció «Converses filològiques», elaborada per l'artífex de la normativització del català. En el moment de publicar les «Pràctiques de gramàtica» (1929), doncs, Pompeu Fabra ja tenia una àmplia experiència en la divulgació de coneixements normatius per mitjà de la premsa. Com és prou sabut, havia publicat, entre els anys 1919 i 1929, la dita columna: des de 1919 fins a 1922 a *La Publicidad* i, des de l'1 d'octubre de 1922, a *La Publicitat*, després que el diari es catalanitzés lingüísticament. Segons Rafel (2010: 78-79), la primera conversa va aparèixer el 18 de novembre de 1919 i la darrera, el 12 de juliol de 1928, per bé que encara en va sortir una el 16 de maig de 1929. Aquesta columna va estendre d'una manera massiva el cos doctrinal normatiu promulgat fins aleshores —*Normes ortogràfiques* (1913), *Diccionari ortogràfic* (1917) i *Gramàtica catalana* (1918)—, amb explicacions clares i nodrides d'exemples, en gairebé nou-cents articles.

Si bé amb l'aprovació d'aquest corpus la llengua catalana estava preparada per afrontar els reptes de l'època, com les edicions i els mitjans de comunicació, Pompeu Fabra era molt cons-

cient que, per aplicar adequadament la normativa en aquests àmbits, calia formar un cos de correctors que passés els textos pel sedàs normatiu, tal com va defensar a les «Converses filològiques» (OC, VII, 682, 2010: 687):

Cal, doncs, urgentment que les nostres publicacions surtin netes de faltes d'ortografia. Com aconseguir-ho? Algú ha proposat en un *El lector diu*, la creació d'una classe d'ortografia per a tipògrafs. Això no resol pas la qüestió, que és que des d'ara mateix les publicacions catalanes surtin totes ben ortografiades. El remei és el que havem indicat altres vegades: avui hi ha unes poques persones que saben *perfectament* l'ortografia catalana: sotmetre a alguna d'aquestes persones la revisió dels originals o de les darreres proves. Les impremtes que imprimeixen seguidament en català i les empreses editorials catalanes podrien ajuntar-se i, amb una quantitat insignificant cadascuna, subvencionar una oficina de revisió d'originals i d'última revisió de proves.

Que ho pensin bé: amb una petita despesa i una pèrdua insignificant de temps, aconseguirien que els llibres i revistes apareguessin escrits correctament, sense una sola falta d'ortografia.

El concurs de correcció que l'espai «Pràctiques de gramàtica» va incloure anava en aquesta direcció. Amb aquest format aplicat i competitiu, el Mestre subratllava la importància de garantir la qualitat de la llengua en àmbits amb un alt impacte social com els mitjans de comunicació, les editorials i les institucions públiques. Entre els participants que hi van concórrer, Fabra es va proposar seleccionar els més ben preparats per

3

Estudi del concurs de correcció de la secció «Pràctiques de gramàtica»

A les pàgines del diari *La Publicitat* la secció «Pràctiques de gramàtica» va succeir l'espai de títol interpel·lant «¿No us ha passat mai res que valgui la pena d'ésser escrit? Sabríeu escriure-ho? Voleu provar-ho?», que es va publicar entre el 18 d'agost de 1928 i el 27 de gener de 1929. En els vint-i-quatre lliuraments que s'hi van encabir Pompeu Fabra, sota el títol «Observacions», va «comentar les incorreccions de tantes altres redaccions de sengles autors que havien respost a la crida feta pel diari el 10 de juliol de 1928» (Murgades, 2018: 95-96; 2008: 87-90).⁸

Al començament del primer lliurament de la secció «Pràctiques de gramàtica» es va donar «per closa la secció “¿No us ha passat mai res que valgui la pena d'ésser escrit?”» (*La Publicitat*,

8. Per aprofundir-hi, vegeu Murgades (2008: 87-90), en què dona notícia d'aquesta secció precedent i en transcriu una redacció i el comentari fabrià corresponent. En el volum IX de les *Obres completes* de Pompeu Fabra (2013: 206-240) sí que hi han estat inclosos els vint-i-quatre comentaris fabrians, però no la transcripció de les redaccions a què es refereixen, les quals s'havien publicat a *La Publicitat* (Murgades, 2013: 206).

3 de febrer de 1929, p. 5). La nova columna es presentava com un concurs que tenia l'objectiu que els participants localitzessin i esmenessin errors lingüístics que apareixien en diferents textos —un per lliurament— que havien estat manipulats. En l'entrega inicial, s'anunciava, com a primer premi per a la «persona que durant sis setmanes seguides denunciï totes les faltes i proposi les correccions adequades», la subscripció per un any al diari *La Publicitat*.

A més dels deu lliuraments del concurs, les «Pràctiques de gramàtica» van tenir una segona etapa integrada per set textos (vegeu la nota a peu de pàgina número 2), que es va iniciar el 14 d'abril de 1929. A partir d'aleshores, la secció objecte d'estudi va acollir «algunes observacions sobre correccions i preguntes dels concursants», tal com es va anunciar el 31 de març de 1929. En l'interval esmentat, Fabra va desenvolupar-hi conceptes poc consolidats o va aclarir-hi algunes distincions, com *falta de gramàtica* i *falta d'ortografia*. El 14 d'abril aprofundia en les nocions de *forma normativa* i *falta*, i les aplicava als exercicis que *La Publicitat* havia proposat de corregir entre el febrer i l'abril anteriors.

Així mateix, el 21 d'abril següent l'article corresponent es va ocupar dels conceptes *llengua estàndard*, *depuració de la llengua*, *redreçament de la llengua* i *formes concurrents*, i de la identificació entre *llengua estàndard* i *llengua correcta*. El 26 de maig de 1929 la intervenció es va dedicar a les paraules bones arraconades i a les usades impròpiament. El 2 de juny es va referir a la preferència pel llenguatge corrent i els nous mots; el 9 de juny va defensar que «una significació que és l'adoptada per la majoria

ESCRIVIU CORRECTAMENT?
SABRIEU ASSENYALAR LES FALTES GRAMATICALS
D'UN ESCRIT DEFECTUOS?
VOLEU CORREGIR LES FALTES D'AQUEST TEXT?

Donem per closa la secció i No us ha passat mai res que valgui la pena d'ésser escrit i agràim les comunicacions de les persones que ens han afavorit amb la seva confiança.

Ara proposem un altre exercici, que segurament interessarà els que desitgin evitar de caure en faltes de gramàtica.

Donem un text defectuós, i demanem que ens siguin tramessos les correccions que caldria marcar per ajustar-lo a les regles gramaticals.

En aquest text hi ha més de deu faltes, però les persones que vulguin prendre part a l'exercici n'hauran de marcar un mínim de deu; les comunicacions que no continguin aquest mínim de correccions no valdran.

Les correccions hauran d'ésser tramessos en un full a part acompanyat del text defectuós reiallat de l'exemplar de LA PUBLICITAT.

Les faltes a corregir són les d'ortografia, morfologia i sintaxi.

Pompeu Fabra examinarà les comunicacions i farà les observacions que cregui oportunes.

Cada setmana publicarem els noms dels comunicants, i la persona que durant sis setmanes seguides denunciï totes les faltes i proposi les correccions adequades tindrà dret a tot un any de subscripció a LA PUBLICITAT, amb els mateixos drets que té el subscriptor.

Els noms dels guanyadors seran publicats al final de l'exercici.

El text a corregir és el següent:

L'Andersen nasqué el 2 d'abril de 1805 a Odense, una de les viles més importants de l'illa de Fionia.

El seu pare fou un humil sabater, i la seva mare, abans de casar-se, era una pobre captaire. En la bella biografia, escrita per ell mateix, diu així, parlant del seu pare:

"Ell mateix va construir-se el vetllador i el llit nupcial. Per fer el llit va aprofitar algunes fustes de les que havien servit pel túmul que va sostenir el taut del comte de T. En les fustes del llit, encara recordo haver-hi vist clavats alguns bocins de baleta negra. Dones bé: el dia 2 d'abril de 1805, en lloc del cadavre de l'il·lustre cavaller, varen sostenir a un nen ple de vida i molt ploraner: era jo: Hans Cristian Andersen."

Quan encara era criatura va entrar d'aprenent en una fàbrica que el van despatxar d'ella perquè distreia als companys contant-los-hi historietes.

Ja més gran, abandonà la seva vida tranquil·la per a anar a provar fortuna a Copenhague, passant-hi alguns anys de misèria.

Per fi, després d'haver acabat la seva vida universitària, va escriure una obra per a la qual no va trobar editor. Desenganyat, va publicar-la pel seu compte, exhaustint-se aviat, començant aleshores a ésser conegut el seu nom.

El dia 5 d'agost de 1875, després d'haver sigut nomenat pel rei comanador de l'ordre de D., va morir a Rolighed als 70 anys.

En moltes de les seves rondalles s'hi veu sempre el gran amor per a les petites coses, que per ell són dotades de vida, presentant-les en les seves aventures més íntimes; en elles s'hi nota al mateix temps un gran amor per la natura, i de totes se'n desprèn una gran ingenuïtat infantívola.

Figura 1. Inici de «Pràctiques de gramàtica», 3.2.1929.

dels individus parlants és sempre la més digna d'ésser acollida per la llengua escrita» (OC, VII, 877, 2010: 893). En l'article del 16 de juny de 1929 Fabra va respondre un dubte sobre el verb *senyalar* que li havia plantejat un dels participants en el concurs, tal com veurem en l'apartat 3.2. El dia 23 del mateix mes va referir-se a les aportacions dels dialectes i de la llengua antiga a la literària.

Tot i que han estat inclosos a les *Obres completes* com a converses filològiques, en el volum VII, els textos publicats a *La Publicitat* entre el 26 de maig i el 23 de juny de 1929 havien estat inserits, originàriament, a la secció «Pràctiques de gramàtica». La contribució prèvia del 16 de maig, sobre el verb *oir*, sí que s'havia inclòs en les «Converses filològiques», però la del 30 de juny, ho va ser a l'espai «Qüestions lingüístiques», en la qual Pompeu Fabra continuava parlant dels arcaïsmes, un tema que havia encetat la setmana anterior en la secció precedent.

Tornant al concurs de correcció, aquest capítol n'estudia els deu lliuraments en sis apartats: durada, autoria, objectiu i procediment (§ 3.1); concursants (§ 3.2); estructura (§ 3.3); aspectes lingüístics (§ 3.4); resultats (§ 3.5), i origen dels textos per corregir (§ 3.6).

3.1. Durada, autoria, objectiu i procediment

El concurs de correcció de textos escrits que es va incloure en la primera part de la secció «Pràctiques de gramàtica» es va estendre del 3 de febrer de 1929, quan se'n van publicar les bases de participació i es va plantejar un exercici de prova, fins al 7 d'abril del mateix any, quan es va publicar el resultat final de

la competició, per bé que la contribució del 14 d'abril va esmentar el concurs a propòsit de conceptes com *falta de normativa*.

Cal atribuir a Pompeu Fabra l'autoria del concurs. Si bé el primer lliurament (del 3 de febrer de 1929) i el segon (del 10 de febrer següent) no estaven signats, a partir del tercer (és a dir, del 17 de febrer al 7 d'abril de 1929), sí que hi constava el nom del Mestre amb diferents variants, tal com es pot observar en l'edició dels textos (vegeu p. 201-238). Va encarregar-se personalment d'avaluar les contribucions que enviaven els participants a la redacció de *La Publicitat*, algunes de les quals, corresponents a l'exercici inicial i al primer, s'han conservat a l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans.

Aquest concurs de correcció tenia l'objectiu de subratllar la importància de l'aplicació de les normes ortogràfiques i gramaticals als textos de caràcter formal. Constituïa, doncs, un nivell més avançat en la difusió de coneixements lingüístics, atès que exigia que, si s'hi volia participar, es dominés el corpus normatiu, a diferència del que passa en la majoria de les seccions de llengua, que van adreçades simplement a tot aquell que hi estigui interessat.

La dinàmica d'aquest espai consistia, en primer lloc, a oferir un text «defectuós» i a demanar als concursants, seguidament, que «siguin trameses les correccions que caldria marcar per ajustar-lo a les regles gramaticals». Les correccions havien de constar en un full, que s'havia d'acompanyar de l'escrit retallat del diari. Això no obstant, tal com s'assenyalava en el segon lliurament (del 10 de febrer de 1929), alguns participants no van presentar les seves esmenes de la manera requerida, sinó

tornant a escriure el text sense marcar-les. Aquest sistema dificultava la revisió dels exercicis atès que era més laboriós de localitzar-hi els canvis.

Per aquesta raó, en el segon lliurament, del 10 de febrer de 1929, Fabra va declarar que l'exercici inicial quedava exclòs de la competició, concretament perquè «molts dels concursants semblen no haver-se fixat prou bé en les instruccions que precedien el text defectuós que se'ls donava a corregir» (*La Publicitat*, p. 6). Va recordar-los que calia només que indiquessin «les grafies, formes, construccions, etc., defectuoses» i que, al costat, hi fessin constar les «que segons ells haurien de reemplaçar-les, perquè el text fos gramaticalment correcte». Els aconsellava que ho indiquessin «disposant les errades i llurs corresponents esmenes en dues columnes, encapçalada l'una amb els mots *on diu*, i l'altra, amb els mots *ha de dir*». Aquesta era la manera en què es publicava el millor treball de cada exercici (vegeu § 3.5), cosa que, a més de donar les solucions de la correcció, feia present als participants el sistema per prendre part en el concurs.

A la vista dels treballs presentats relatius a l'exercici inicial, Pompeu Fabra va voler aclarir, la setmana següent, quin tipus de faltes calia que s'hi assenyalessin:

Les faltes que eren invitats a senyalar i a esmenar són exclusivament gramaticals. Bé, doncs, que es senyalin grafies errònies com *taut* o *ingenuïtat*, o formes dolentes com *pobre* femení, o construccions defectuoses com *distreia als companys*; però no un perfet perifràstic (*va construir-se*), que, donada l'índole del text, pot

sens dubte ésser menys escaient que el perfet simple (*es construí*), però no constitueix cap falta de gramàtica. (Un concursant senyala com a defectuosos tots els perfets perifràstics; un altre, en canvi, troba dolent *fou*, que proposa canviar en *va ésser!* és una qüestió de gustos, que, però, no té res a veure amb la gramàtica.) Entenguim's bé, doncs, que no han de senyalar-se sinó les faltes estrictament gramaticals: les ortogràfiques, les morfològiques i les sintàctiques.

A més de les faltes derivades de l'incompliment de la normativa lingüística, estenia el concepte de falta que els concursants havien de localitzar a les construccions sintàctiques que vulneraven la norma però que eren considerades admissibles per part d'alguns autors:

Les esmenes que es demanen de fer als textos defectuosos que donem en aquesta secció són (i així, val a dir-ho, ho han entès la majoria dels concursants), no solament les de les grafies i formes errònies i les de les construccions tingudes com absolutament inadmissibles, sinó encara les esmenes de les construccions que contradiuen alguna d'aquelles regles sintàctiques les infraccions de les quals són encara considerades com a tolerables, però que compten ja amb la conformitat de tots els bons escriptors.

3.2. Concursants

Els destinataris a qui anava adreçada la secció objecte d'estudi eren «els que desitgin evitar de caure en faltes de gramàtica», segons que deia Pompeu Fabra en el lliurament inicial (*La Pu-*

blicitat, 3 de febrer de 1929, p. 5). Darrere d'aquesta afirmació tan general s'hi amagava el col·lectiu de persones ja iniciades en llengua que tenien la voluntat d'aprendre o de perfeccionar la tècnica de correcció de textos escrits.

Els potencials destinataris havien pogut adquirir les regles ortogràfiques i gramaticals per diferents vies: en primer lloc, a través del corpus normatiu promulgat fins aleshores; en segon lloc, seguint la columna «Converses filològiques»; en tercer lloc, amb els volums publicats per l'editorial Barcino d'autors com el mateix Pompeu Fabra, Cèsar August Jordana, Artur Martorell i Emili Vallès, entre d'altres, i, finalment, per l'assistència als cursos que organitzaven institucions públiques i privades del país.

És plausible pensar que els participants en el concurs eren persones interessades per la llengua que, en general, havien d'haver seguit la dilatada secció a què ens hem referit i n'havien d'haver assolit els continguts. El fet que un espai («Converses filològiques») i l'altre («Pràctiques de gramàtica»), separats pel concurs de redacció també ideat per Fabra (vegeu § 3.1), s'haguessin publicat al mateix diari n'afavoria el lligam. De fet, hi va haver persones, com Remei Clusa i Manuel Bertran, que van acudir a la convocatòria de redacció i després van presentar els exercicis de correcció de textos.

El 10 de febrer de 1929 Pompeu Fabra revelava que havien presentat la correcció inicial «prop de cent-cinquanta persones». Si bé no tenim dades exactes sobre el nombre de concursants que van lliurar el primer exercici puntuable, n'hi van participar, almenys, vuitanta-vuit, una xifra que resulta de tenir en compte,

per una banda, els noms dels que se n'ha conservat el treball i, per l'altra, els esments nominals que consten en la valoració corresponent inserida a *La Publicitat*. El 3 de març següent el Mestre donava notícia que s'havien rebut «fins a uns cent seixanta» treballs del segon exercici. El buidatge dels noms fets públics per Fabra al llarg de tot el concurs proporciona una llista que supera els cent trenta participants, xifra de la qual deduïm que els que devien tenir un nivell més baix no van ser esmentats.

En la classificació de cada exercici que s'inseria a *La Publicitat*, s'indicava el nom de pila complet i el primer cognom de les concursants i, en el cas dels homes, la inicial del nom i almenys el primer cognom complet. Per aquest motiu, sabem que la representació femenina se situa, com a mínim, entorn del 12 %, una xifra que evidencia una desproporció favorable al col·lectiu masculí. Entre les concursants que hi van concórrer destaquen, amb set esments, Maria Riera i Lola Cañelles, seguides, amb sis participacions, de Josefina Mestres i Gertrudis Sallent. Justament el treball que va presentar Maria Riera va ser transcrit i publicat el 3 de març de 1929 com a model per a la correcció del segon exercici puntuable (vegeu la figura 2).

La desproporció de gènere entre dones i homes es pot deure, d'una banda, a la dificultat de les primeres per tenir accés al coneixement lingüístic necessari que exigia el nivell del concurs i, de l'altra, a la manca de disponibilitat per resoldre els exercicis, atès que els lliuraments es publicaven en diumenge i, així com els homes disposaven del dia de descans, les dones mantenien la dedicació domèstica i familiar de la resta de la setmana.

Índex

Pròleg.....	7
Agraïments	II
1. L'articulisme lingüístic en l'estandardització d'una llengua minoritzada: un cas	13
2. El corpus normatiu fundacional i la presència del català a la premsa al primer terç del segle XX.....	25
3. Estudi del concurs de correcció de la secció «Pràctiques de gramàtica».....	35
3.1. DURADA, AUTORIA, OBJECTIU I PROCEDIMENT	38
3.2. CONCURSANTS	41
3.3. ESTRUCTURA	50
3.4. ASPECTES LINGÜÍSTICS PLANTEJATS EN EL CONCURS DE CORRECCIÓ DE LES «PRÀCTIQUES DE GRAMÀTICA» ...	54
3.4.1. <i>Qüestions ortogràfiques</i>	56
3.4.1.1. Accentuació gràfica	61
3.4.1.2. Apostrofació	64

3.4.1.3.	Representació de la sibilant alveolar sorda: <i>ç</i> per <i>s</i> o <i>ss</i>	67
3.4.1.4.	Dièresi	70
3.4.1.5.	Les grafies <i>b</i> i <i>v</i>	72
3.4.1.6.	Ela geminada	77
3.4.1.7.	Grafia de la vocal neutra	79
3.4.1.8.	El grup gràfic <i>nt</i> en lloc de <i>mpt</i>	81
3.4.1.9.	Representació del so oclusiu dental a final de paraula: <i>-d</i> en lloc de <i>-t</i>	83
3.4.1.10.	Representació del sufix <i>-itz(ar)</i>	84
3.4.1.11.	Representació de la nasal alveolar geminada	86
3.4.1.12.	El grup consonàntic <i>vr</i>	87
3.4.2.	<i>Qüestions morfològiques</i>	87
3.4.2.1.	L'anomenat <i>lo neutre</i>	88
3.4.2.2.	Velarització del gerundi.....	91
3.4.2.3.	Concordança de gènere	94
3.4.2.4.	<i>S</i> adverbial	95
3.4.2.5.	Canvi d'arrel: <i>vegeren</i>	96
3.4.3.	<i>Qüestions sintàctiques</i>	96
3.4.3.1.	<i>Els hi</i> en lloc de <i>els</i> datiu.....	106
3.4.3.2.	Complement directe introduït per <i>a</i>	111
3.4.3.3.	Gerundi de posterioritat	115
3.4.3.4.	Les preposicions <i>per</i> i <i>per a</i>	124
3.4.3.5.	Relatiu col·loquial	128
3.4.3.6.	Negació.....	129
3.4.3.7.	Ús pleonàstic de pronoms.....	132
3.4.3.8.	<i>Li / l'hi</i>	136

3.4.3.9.	Canvi de preposició.....	138
3.4.3.10.	Preposició davant d'infinitiu temporal	142
3.4.3.11.	<i>Qual</i> com a traducció del castellà <i>cuyo</i>	143
3.4.3.12.	La combinació pronominal <i>els hi</i> en lloc de <i>els el</i>	146
3.4.3.13.	<i>Doncs</i> usat en sentit causal	147
3.4.3.14.	Caiguda de preposició.....	150
3.4.3.15.	Supressió de la conjunció <i>que</i>	154
3.5.	RESULTATS.....	156
3.6.	ORIGEN DELS TEXTOS QUE S'HAVIEN DE CORREGIR.....	166
4.	Conclusions	183
	Referències bibliogràfiques	191
	Edició del concurs de correcció de textos, de Pompeu Fabra, a <i>La Publicitat</i> (3 de febrer - 7 d'abril de 1929)	199
	Introducció i criteris de l'edició	201
	Lliurament 1	204
	Lliurament 2	207
	Lliurament 3	211
	Lliurament 4	215
	Lliurament 5	219
	Lliurament 6	223
	Lliurament 7	227
	Lliurament 8	231
	Lliurament 9	233
	Lliurament 10	235

El concurs de correcció de textos (1929), de Pompeu Fabra, a *La Publicitat*. *Estudi i edició* és obra de Daniel Casals i Martorell i s'inscriu en la línia de recerca sobre l'articulisme lingüístic. Aquest gènere, que Pompeu Fabra havia conreat en seccions com «Converses filològiques», té l'objectiu d'estendre coneixements lingüístics a la societat. Presents en la premsa dels territoris de parla catalana dels segles xx i xxi, aquestes columnes són un dels objectes d'estudi del Grup de Recerca en Història de la Llengua Catalana de l'Època Contemporània. Prologat per Maria Teresa Cabré i Castellví, presidenta de l'Institut d'Estudis Catalans, el present llibre té dues parts. La primera és un estudi del concurs de correcció de textos que Pompeu Fabra va dirigir el 1929 en la secció «Pràctiques de gramàtica» del diari *La Publicitat*, i la segona conté, amb transcripció fidel de l'original publicat en aquest rotatiu, l'edició de la desena de textos que configuren l'esmentat concurs de correcció.

